

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliæ Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

1. An sit licitum operari cum conscientia dubia speculativè, & non
practicè? Et notatur, quod licet ad rectè operandum requiratur judicium
practicum moraliter certum, non tamen itaut excludatur omnis ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](#)

licet illam etiam docuerit Philippus de la Cruz in *tr. unico de interess. fol. 7. impresso Martii anno 1637.* & lingua Hispanica conscripto; tamen scias dictum libellum fuisse ex ordine supremi Consilij sanctae Inquisitionis ne venale haberetur prohibitus. Ita hic Romanus testatus est miseri Illustrissimus, & nunquam satis laudatus Dominus meus D. Franciscus Antonius Diaz, & Cabrera nunc merito inter Consiliarios supremae Inquisitionis Castella annumeratus, maiorum honorum dignissimus. Vnde non approbo ea, quæ me citato nouissime tenet doctissimus Magister Ludouicus Bertrandus Loth in *ref. Theol. trat. 9. q. 1. art. 4. sit. 2.* qui sententiam Caramuelis probabilem vocat.

*Sup. hoc in tom. 3. tr. 6.
Ref. 76. 77. & 78. & si placet legem alias Ref. postas in ann. i. ref. 3. huius not.*

9. Quero quinto An omissione unius horæ ex paucis constitutus peccatum mortale? Negatiū respondet Caramuel *Ibid. §. 4.* nominatum contra me.

10. Sed hanc sententiam falsam, & improbabilem putat esse Magister Pater Lezana *consul. 48. nu. 8.* & obseruat à sacra Congregatione Indicū fuisse detelet ab opere Marchini de *Sacramento Ordinis* & me citato, nouissimè insurgit nominatum contra Caramuelum noster doctus Pater Verricelli in *quest. moral. lib. 8. q. 18. per totam*, in qua hanc sententiam acriter & solidè impugnat, & recedit à sententia Caramuelis, quam ante docuerat.

*Sep. hoc in tra. in tr. 6.
Ref. 10. §. 1. & in tom. i. tr. 7.
lege doctrinam Ref. 3. & Ref. & §§.
eius annot. ut melius ab illis possit distinguere hanc quest.
Sup. hoc late infra in tr. 6.
Ref. 1.*

11. Verum circa ea, quæ etiam nominatum contra me adductus doctus Caramuel *vbi supr. in Theol. fundam.* circa bestialitatem, sodomitiam, & molitatem, an differant specie, & de proibitione molitiae, & fornicationis, remitto Lectorem ad Epistolam Patris Angelii Bossij impressam nouissimè Lugduni 1653. & directam ad Caramuelum post editam suam Theologiam fundamentali, in qua Epistola Bossius scriptum defendit, & consequenter etiam me, qui suam sententiam contra Caramuelum iam docueram, vide etiam Bertrandum Loth in *ref. Theol. tr. 16. q. 4. art. 2. per tot.* in quo nominatum contra Caramuelum late probat cum communi, & certa sententia fornicationem esse intrinsece malam, ita ut attento solo iure naturæ, sit peccatum mortale. Idem docet nouissimè Pater Tambarinus in *Decalogum par. 2. lib. 7. cap. 1. §. 2. n. 1.* etiam nominatum contra Caramuelum insurgens.

Sup. hoc in tom. 3. tr. 6.

12. Circè vero ea, quæ assertur contra me fundam. §. 1. & 3. de non assumenda occupatione incomposita.

In indice primo huius Tom. 8. lege Apendicem ad hunc Tract. 1 Vbi innuenies alias plures diff. misas, & diff. per alios Tom. Tract. & Resol. quæ simili pertinent ad hunc Tract. 1. de Opinione probabili.

TRACTATVS SECUNDVS DE CONSCIENTIA DVRIA ET ALIQVID DE ERRANTE.

RESOLVTIO PRIMA.

*An si licitum operari cum conscientia dubia speculatio-
ne, & non practice?*
*Et notatur, quod licet ad recte operandum requiratur iudi-
cium practicum moraliter certum, non tamen ita, ut
excludatur omnis formido oppositi. Ex p. 4. tr. 3. Ref. 1.*

PE TRVS Lorca in *i. 2. D. Thom.* agens de actibus humanis, *dis. 37. mem. 1.* inepitam esse patet distinctionem inter dubium speculatum, & practicum; verum quia omnes DD. illam admittunt; ideo respondeo ad quæsitionem affirmatiæ, quando sufficiens diligentia

bili cum recitatione Officij, vide Bonacinam de bono *ad. 1.* *Canonis disp. 1. q. 6. punt. 1. n. 3.* qui citat Suarez, & *Filiucium*, quibus additum Martinum de San Joseph in *Mon. Confes. 10. 1. lib. 2. tr. 11. de orat. n. 13.* vbi sic sit. El que tiene obligacion de rezar por orden sacro, ó renta Ecclesiastica no quede ocuparse voluntariamente en officio, que impida el rezo, porque haciendo lo contrario, sera querer no rezar, pero si ay necessidad graue y necessaria para el bien Proprio, ó del proximo, podra admitir semelante ocupacion quando pareza que es mas agrable a Dios, que la del rezo que todos los preceptos humanos no obligan con tales circunstancias.] Ita ille, qui etiam cum Suarez, & aliis vbi supra afferentibus de ieiunio admittunt cum Diana expila in contrarium adducta a Caramuel. Ergo signum est adesse disparem rationem inter illa, & calum de admittente occupationem incompositibilem cum officio diuinorum; illa enim videntur impedimenta remota, & per accidens; istud vero proximum, & per se. Et quando ponuntur illa impedimenta in allatis exemplis a Caramuel, præceptum ieiunij non adest: ergo.

13. Et haec dicta sufficient in superioribus resolutionibus defensionis causa circa ea, que in sua Theologia fundamentali obseruavit contra me Iohannes Caramuel. Dixi defensionis causa, nam alii nunquam a suis fuissem Calamum excutere contra superius summum. Virum indissolubil amicitiam vinculo mili commitem. Diana enim Caramuel tamquam Magistruum veneratur, & vt Amicum carissimum ex totis præcordiis diligit, scitur viceps ab ipso non minus redemiri, acore, & calamo plusquam metetur passim laudibus extollit, vnde licet inter ipsos aliquando dissident intellectus, obstricte tamen, ac devicta tempore renentes voluntates; Semperque Diana Caramuel, & Caramuel Dianam peramabit.

14. Nota hic tamen Caramuel in Theologia Fundamentalis plura non definire, sed illa dubituisse & interrogatoriè tantum proponere, & post haec scripta edidit alteram partem Theologiae Fundamentalis in qua facit, quod ego optarem in *ref. 1.* huius tractatus, disoluendo, & diffractando, vi ipsi asserit Nodos Gordios primæ Partis, & mutando sententiam, & in multis aliis speso quod in posterum faciat.

adhibita fuit ad vincendum dubium speculatum, & quando subiecta rationabilis causa, siadens variare praetice, seu hinc, & nunc iudicium speculatum. Exempli gratia, si bona fide res possidentis incipiat dubitare, an res illa sit aliena, quod est dubium speculatum, teneatur diligenter adhibere, vt veritatem assequatur, et que præmissa, nec veritate drecta, potest licite eam retinere, & practice hinc, & nunc non dubitare, non obstante dubio speculatio, quia melior in pari causa est conditio possidentis, vt patet ex reg. 61. *deng. iur. in 6.*

2. Norandum est hinc obiter contra Paulum Layman *165. 1. tr. 1. c. 5. §. 1. n. 3.* quod licet ad recte operandum requiratur iudicium practicum moraliter certum, non tamen ita, quo excludatur omnis formido oppositi,

De Conscientia dubia. Resol. II. &c.

23

vt recte docet Valsq. in 1.2. disp. 62. c. 5. & Sanchez in summa tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 19. sufficit enim affectus probabiliter dictans, quamvis non sine formidine oppositi, hoc, vel illud honeste agi.

RESOL. II.

An hec regula, scilicet: In dubio melior est conditio possidentis, non solum sit vera in materia iustitiae sed etiam in materia aiarum virtutum? Ex p. 4. tract. 3. Ref. 2.

Sip. hoc in. §. 1. CElebris, & difficilis est ista quæstio, & negativa. Cuiam sententiam docet Valsq. in 1.2. disp. 65. 0.3. & disp. 66. c. 1. Ant. Perez in lauræ Salmantina, certam. 10. schola, n. 132. Salas ex parte tr. 5. disp. unica. 17. n. 162. Turrianus in opus c. Theolog. opus de conscientia dubia, disp. 1. dub. 1. & seq. Azorius 10. 1. 2. & in lib. 2. c. 18. q. 4. & lib. 1. c. 15. q. 2. Comitolus in respond. moral. lib. 2. q. 18. Sayrius in clavi regia lib. 1. c. 13. n. 9. & 36. & alij penes ipsos, quorum sententia fatus probabilis est, vnde mihi displaceat Suar. in 3. part. 10. 5. Quidquid. disp. 40. sect. 5. num. 8. affertens esse falsum, & sine fundamento, possessionem in sola iustitia materia suffragari.

Sed non minus probabilem, affirmatiuam sententiam esse existimo, quam tenuerit ipse Suarez etiam de Relig. 10. 2. lib. 4. de 20. c. 5. n. 7. Sanch. in sum. tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 11. Coninch de Sacram. disp. 34. dub. 10. n. 86. Henr. lib. 3. c. 3. in glossa lit. P. Filliocius 10. 2. trah. 21. c. 4. n. 159. Sancius in selectis disp. 42. num. 7. Villalobos in summa tom. 1. tract. 1. diff. 21. nu. 1. vbi sic ait. [En cao] En duda tambien en las de mas materias, fuera de la iusticia, es mejor la condicion del que possee. El fundamento desto es porque la possession es titulo universal para todas las virtudes, a la manera que la obediencia de la ley es universal a todas las virtudes, y assi el que esta en tal duda puede deponerla, y obrar practicamente contra ella.] Sic ille, vnde ex hac opinione benignè in hoc tractata resoluendi sunt multi casus ad alleuandas animas; & præter Doctores citatos tenent etiam hanc opinionem Sandarellus var. resol. tom. 1. q. 4. n. 9. Tannerus tom. 2. disp. 2. 9. 6. dub. 4. n. 47. Malderus in 1. 2. D. Thoma q. 19. art. 5. disp. 87. Merolla tom. 1. disp. 3. c. 3. dub. 2. n. 60. Castrus Palaua tom. 1. disp. 3. punt. 6. n. 1. & alij penes ipsos.

RESOL. III.

An in dubio ruitior pars est eligenda? Et an prædicta regula non præceptum, sed consilium continet? Ex part. 4. tr. 3. Ref. 3.

Sip. hoc in. §. 1. Hec regula habetur in cap. iunenis, de sponsal. & in c. si quis autem disp. 7. de paritate, habetur. Tene certum, & dimittere incertum. Sed Malderus in 1. 2. D. Thoma q. 19. art. 5. disp. 87. Castrus Palaua tom. 1. disp. 3. punt. 6. n. 4. Suar. de censur. disp. 40. sect. 6. n. 9. Merolla tom. 1. disp. 3. c. 3. dub. 2. n. 67. Emanuel Moura onf. 1. de incant. sect. 1. c. 5. n. 2. & alij, asserunt supradictam regulam non præceptum, sed consilium continere. Vvigers. in 2. 2. D. Thoma q. 19. art. 5. dub. 6. n. 55. Naldus in summa ver. dubium n. 39. ex Navarro tenent dictam regulam procedere, quando in iure exprimitur de casu aliquo speciali. Alij vero asserunt, distinguendum esse inter incertitudinem, seu dubium propriæ, & simpliciter practicum, & dubium abstractum, quod etiam speculatum appellatur; nam in illo quisque obligatus est sequi partem tutiorem, veluti si dubito

vtrum mihi hic, & nunc licitum sit instituere contratum cambij, v.g. cor la ricorsa, peccabo nisi abstineam, quia committerem me peccandi periculo. In dubio autem abstracto, & speculativo, v.g. utrum contractus cambij cor la ricorsa secundum se & suapte natura sit iustus, necesse non est sequi partem tutiorem, quia secundo partem minus tutam, tamen probabilem, formare potius conscientiam, siue indicium moraliter certum, licitum esse mihi hic, & nunc operari secundum conscientiam speculativam probabilem, & haec omnia docet Paulus Layman in Theolog. mor. lib. 1. tr. 1. c. 5. §. 2. n. 8. Tannerus 10. 2. disp. 1. q. 6. dub. 4. n. 46. Bocanu 1. 1. 7. 1. c. 4. q. 9. n. 4. & alij communiter, vnde deuenientem est ad decisiones particulares casuum.

RESOL. IV.

Occurrentibus dubiis præceptis, si quis dubitaret, utrum illorum obligaret, eo quod simul impleri non posset, quid facere debeat? Ex p. 4. tr. 3. Ref. 70.

Sup. hoc in. §. 1. Respondeo, considerandam esse utrinque præcepti gravitatem & naturam, & si attentionis omnibus circumstantiis non costringeret magis de obligatione viuus, quam alterius, posse liberè eligi impletioneem eius, ut illorum, quia cum homo teneatur utrum illorum implere, & nullo modo constet, quod illorum magis obliget, prudentia dicat, honestè posse eligi viuus, vel alterum pro libito. Si vero attentionis omnibus circumstantiis unum credatur aliquo modo magis obligare, quam alterum illud impletendum est, de cuius obligatione magis costringeret. Vbi obiter aduerte primò, licet materia viuus præcepti ex se sit magis gravis, adhuc posse esse obligationem impletendi præceptum magis leue, eo quod illud sit de re, quæ non potest non esse prohibita; ac proinde alterum præceptum de se magis gravis tunc non erit præceptum, nec obligabit, v.g. magis gravis præceptum est succurrendi proximo in extremitate, quam non dicendi leue mendacium; & tamen si haec duo simul concurrent, potius non esset mentendum, licet proximum propterera perficeret, quia mentiri semper est intrinsecum malum. Secundò aduerto interdum posse contingere, reperiiri tam exiguum, excessum inter cognitionem obligationis viuus præcepti, & cognitionem obligationis alterius, vt non sit mortale implere illud, de cuius obligatione magis constat, quia in his est etiam parvitas materia, atque adeò præceptum leue. Nam sicut non seruare ordinem charitatis inter eos, inter quos est leuis excessus, non est mortale, ita in præsentia. Et omnia docet doctes Granado in 1. 2. D. Thoma, controvers. 2. tract. 1. 2. disp. 6. n. 8.

RESOL. V.

Asi quis dubitet in die Iouis canam, si sit transacta media nox, posset adhuc edere carnes? Et quid est contrarium, si hodie sit dies Veneris, aut ieiunii, & dubitetur, an hora duodecima noctis sonuerit, an posset quis comedere carnes? Ex p. 4. tr. 3. Ref. 18.

§. 1. Respondeo affirmatiuè cum Villalobos in sum. tom. 1. tract. 1. diff. 2. 1. n. 7. vbi sic ait. [El que duda si son las doxe de la noche, del dia siguiente es dia de ayuno este tal puede comer carne porque duda del precepto, y esta aun en possessionem de su libertad, mas si al contrario es oy dia de ayuno, y se duda se son las doze de la noche ono, no puede cenar, porque esta la possession por el precepto que consta que es oy dia de ayuno, y no se sabe si ha passado o no.] Ita